

Br. 22/24

Podgorica, 18.11.2024.

MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNOG STARANJA

MINISTAR DAMIR GUTIĆ

Poštovani gospodine ministre,

Obraćamo Vam se s molbom da organizujete sastanak sa predstavnicima našeg NVO i jednog broja predstavnika više drugih udruženja koja nas podržavaju, a u cilju sagledavanja socijalnog stanja penzionera u Crnoj Gori, koji se suočavaju s ozbiljnim izazovima koji ugrožavaju njihovo ljudsko dostojanstvo i životni standard.

Prema zvaničnim podacima, Crna Gora zauzima visoko mjesto na globalnoj ljestvici siromaštva, a mnogi građani od kojih naročito penzioneri nemaju osnovne životne uslove, poput adekvatnog grijanja ili mogućnosti za godišnji odmor.

U regionu i EU se unapređuje ili reformiše penzijski sistem dok se u Crnoj Gori često mijenja Zakon o Fondu PIO kojim se samo u ograničenom obimu poboljšava status penzionera dok se istovremeno sve više narušava koncept samog Zakona i stvaraju protivrječnosti u njegovoj primjeni. Povećanje samo minimalnih penzija u januaru 2024. god. je u najmanju ruku diskriminatorsko i nezakonito obuhvatajući samo jednu grupaciju penzionera, koja je ovim proširena sa 17% na čak 66% (2/3) ukupnog broja penzionera, čime se prekršio princip pravednosti i poštovanja samog zakona koji jasno određuje dva kriterijuma utvrđivanja visine penzije – radni staž i visina bruto plate (doprinosi). Usklađivanje ovih penzija se zamrzava na dvogodišnji budući period dok se ostalim najavljuje u januaru 2025. god. povećanje penzija u prosjeku za 50€, a zapravo se radi o zakonski redovnom usklađivanju penzija koje u suštini ne znači povećanje osnovne penzije već održavanje realne kupovne moći penzije u odnosu na inflaciju i rast bruto plata.

Penzioni sistem ne obezbjeđuje adekvatne penzije u odnosu na svojevremeno uplaćene doprinose, a mnogi penzioneri su oštećeni zbog neadekvatnog usklađivanja penzija s inflacijom. Takođe, nedostatak

transparentnosti Fonda PIO dodatno komplikuje situaciju, a nedovoljna zastupljenost penzionera u donošenju odluka utiče na njihov životni standard i sve veću isključenost penzionera iz društvenih tokova.

Ovi ali i drugi dugogodišnji problem s penzionim sistemom zahtijevaju njegovu **hitnu reformu**, naročito uzimajući u obzir nizak standard penzionerske populacije i njihovo sve veće siromaštvo.

S obzirom na nagomilane probleme, smatramo da je neophodno formirati stručnu komisiju koja će raditi na reformi penzionog sistema. Spremni smo na saradnju kako bismo zajedno došli do rješenja koja će unaprijediti kvalitet života penzionera i drugih građana Crne Gore. U tom cilju predlažemo hitan sastanak. U prilogu su data obrazloženja teškog stanja penzionera i krupnih problema koji se samo uvećavaju.

NVO UDRUŽENJE PENZIONERA CRNE GORE – ZA DOSTOJANSTVEN ŽIVOT ČOVJEKA

Predsjednik Udruženja penzionera Crne Gore

Predsjednik Upravnog odbora NVO

PRILOG

U prilog prethodno istaknutom zahtijevu, želimo da Vam skrenemo pažnju da su se penzioneri Crne Gore u kontinuitetu, tj. godinama, uključujući i druge, brojne građane poodmakle životne dobi, istovremeno našli pred još jednom skoro nepremostivom preprekom, pri čemu ne znamo da li nas to nas više brine ili vrijeđa, ***što je time dovedeno u pitanje naše ljudsko dostojanstvo, ili što nam je ozbiljno ugrožen životni standard.***

Otuda, da bi vam prilično nezavidna situacija u pogledu materijalnog položaja penzionera bila bar malo jasnija, pođimo od toga da prema posljednjim zvanično dostupnim podacima Crna Gora po indeksu siromaštva zauzima neslavno 34 mjesto u svijetu, zajedno sa grupom zemalja iz Afrike, Azije i Južne Amerike, te da su samo četiri evropske države ispred nas; Moldavija, Ukrajina zahvaćena ratom, Turska i BiH koja se nalazi na 18 mjestu. Slično tome, prema zvaničnom Saopštenju Monstata iz oktobra prošle godine, koje se tiču materijalne i socijalne deprivacije, pokazalo se da 13,9% građana ne mogu sebi priuštiti adekvatno zagrijavanje stana, da 63,9% ispitanih ne mogu sebi priuštiti nedjelju dana godišnjeg odmora; da 59,6% ne mogu sebi priuštiti neočekivan finansijski trošak; i da 30,6% ispitanih kasne s plaćanjem obaveza i slično.

Nadalje, čitavu Evropu u prethodnom periodu potresla je tema utvrđivanja nove, više starosne granice za odlazak u penziju, tako da su nove propise za odlazak u penziju donijele i zemlje u regionu, te mnoge razvijene evropske države koje su uspostavile nova zakonska rješenja koja će se primenjivati u narednih desetak godina. Za razliku od toga, u Crnoj Gori se istrajava na prečestim izmjenama Zakona o Fondu PIO, kojih se nakupilo na desetine sa minornim kvalitativnim pomacima, tako da je polazna zakonska varijanta iz 2004. godine posve izgubila smisao, što se može tumačiti nekonzistentnošću njegovih brojnih odredbi. Vrhunac svega je način na koji je utvrđena visina minimalne penzije pri čemu je istom odredbom obuhvaćena samo jedna grupacija penzionera što taj potez čini apsolutno diskriminatorским. Bolje reći zakonom je „propisano“ kršenje samog Zakon na način što je jednom od ključnih odredbi propisano da se ne izdaju posebna rješenja o visini penzija!

Inače, problem u Crnoj Gori vezano za potrebu provođenja korjenite penzione reforme je samo deklarativno i godinama na „dnevnom redu“. Otuda, vjerujemo da većina građana u Crnoj Gori smatra da su reforma penzionog sistema prijeko potrebna, da je ovo krajnji momenat za to jer je životni standard građana prvo bio ugrožen globalnom svjetskom krizom, zatim pandemijom, i konačno dokrajčen posljednjih godina gdje se skoro polovina stanovništva nalazi na granici ili ispod granice siromaštva. Ovim se problem zastarjelog, nefunkcionalnog postavljenog i posve nesvrshodnog penzionog sistema, što važi i za socijalni sistem u cjelini, nametnuo kao jedna od najvažnijih životnih tema u crnogorskom društvu. Time, zahvaljujući ovakvim i drugim sličnim potezima kojima je potpuno narušen princip međugeneracijske solidarnosti, inače koji još samo u toj formi za razliku od drugih država egzistira u Crnoj Gori, kao logičan nameće se zaključak da će negativni trendovi u pogledu demografskih kretanja, i uopšte ekonomskog oporavka crnogorske ekonomije, teško biti zaustavljeni.

Pored navedenog gdje smo pokušali da vam u načelu ukažemo na potrebu da organizujete jedan razgovor vezano za funkcionisanje Fonda PIO, odnosno penzionog sistema, ističemo još samo neka od otvorenih pitanja:

- Penzije su generalno niske za oko 40% u odnosu na izdvojene doprinose kod kategorije starosnih penzija.¹ Pensioneri se sistemski „potkradaju“ jer se dio njihovih sredstava koriste za socijalni dio penzija, tj. penzija koje su veće od izdvojenih doprinosa (invalidske, porodične, beneficirani, rano penzionisanje po zakonu i dr.). Odnos prosječne penzije i prosječne plate ovo potvrđuje.

¹ Na osnovu istraživanja naše NVO i Projekta reformi penzijskog sistema koji je urađen

- Nezakonito povećane samo minimalne penzije a ne i ostalih učinilo je da od nekadašnjih 17.000 penzionera sa minimalnom penzijom sada imamo 70.000 penzionera. To znači da za oko 53.000 penzionera penzije nijesu adekvatno uvećane dok za ostalih oko 50.000 penzionera nije uopšte došlo do povećanja penzija u januaru 2024. god. što znači da je na ovaj način oštećeno preko 100.000 penzionera.
- Snižavanjem doprinosa za penzijsko osiguranje nedostajuća sredstva Fonda PIO biće najmanje 350 miliona € godišnje ili više od polovine potrebnih sa tendencijom povećavanja ovog deficita. To znači da je Fond PIO u suštini bankrotirao, što je već vidljivo isplatom penzija u jednom mjesecu kada je bila iz Trezora a ne sa računa Fonda PIO. Ovim se urušio model međugeneracijske solidarnosti i otvorilo pitanje likvidnosti u izmirenju budućih penzija koje su inače u 40-to godišnjem periodu izdvojena putem doprinosa. Takođe sada je nepoznato šta će to značiti za buduće penzionere u pogledu visine njihovih penzija.
- Način usklađivanja penzija je na štetu penzionera jer se odvija sa zakašnjenjem od nekoliko mjeseci posebno kada je inflacija prisutna u vidljivom ili prikrivenom obliku. Takođe, način obračuna indeksa potrošačkih cijena i prosječne zarade nije pouzdan. Prvi, jer se ne odnosi na potrošačku korpu penzionera koja je bitno različita jer se uglavnom odnosi na hranu čije cijene znatno više rastu od opšte inflacije. Drugi, jer se godinama nije prešlo sa anketnog utvrđivanja podataka o prosječnoj zaradi na stvarne podatke iz Poreske uprave iako za to postoji obaveza koja proističe iz donešenih propisa.
- Nadalje, i jako bitno, treba prestati sa obmanjivanjem javnosti Crne Gore i penzionera od strane zvaničnih državnih institucija da periodično usklađivanje znači povećanje stvarne vrijednosti penzija u smislu stvarne kupovne moći za tako nominalno utvrđen iznos. ***Naprotiv, to je samo pokušaj da se na bazi određenih kriterijuma (stopa inflacije i porast zarada) interveniše u smislu dovođenja visine penzija na prethodno Zakonom utvrđen datum, što, ako se ima u vidu neadekvatna i zastarjela metodologija koju koristi Monstat nikada ne dešava (npr. vidjeti uzorak za utvrđivanje prosječne zarade i sl.), jer se prema sadašnjim kriterijuma u prosjeku na nivou godine gubi oko mjesec dana dok ne dođe do isplate. Inače, penzije se bez ikakvog razloga isplaćuju sa zakašnjenjem od tri nedjelje svaki mjesec iako su sredstva penzioneri izdvojili tokom svog radnog staža.***
- Pored toga, kada je o usklađivanju penzija riječ, uporedna analiza penzionih sistema pokazuje da isključiva primjena finansiranja na principu međugeneracijske solidarnosti ne obezbjeđuje adekvatnu

visinu penzija u odnosu na minimum kvaliteta životnog standarda građana, tako da sve države traže nove, i dodatne korektive koji postaju važeći dio zakonskog algoritma utvrđivanje visine penzija.

- ***Posebno i jako je upitno zašto, i iz kojih razloga, penzioneri kao najbrojnija grupacija građana, pri čemu mislimo i na sve uživaocce socijalnih primanja po raznim osnovama, nisu zastupljeni u Socijalnom savjetu.*** Ovim je još čudnije da su penzioneri, pored brojnosti i zavidnog iskustva u pogledu stručnosti, potpuno potisnuti na margine društva, tako da uopšte nisu u poziciji da utiču na kvalitet sopstvenog životnog standarda što nije slučaj u drugim penzionim sistemima i državama.
- Zabrinjava netransparentan rad Fonda PIO, posebno kada je riječ o slobodnom pristupu informacijama, načinu obračunu penzija, načinu usklađivanja, upravljanju sredstvima Fonda, redovno godišnje trošenju milionskih iznosa na iste „projekte“ itd. U tom smislu živo nas interesuje, a vjerujemo i vas, kada će biti okončan nalaz DRI o poslovanju Fonda PIO, posebno ako se imaju u vidu brojne odluke koje je u višegodišnjem periodu donosio Upravni odbor koji je radio bez kvoruma i bez predsjednika, s tim da su neke odluke donesene „elektronski“, što je posebno diskutabilno jer je u jednom slučaju, i to mimo njihove saglasnosti „otuđena“ i članarina pensionera.
- Nadalje, treba preispitati i na drugoj osnovi organizovati rad Saveza pensionera čije djelovanje, mada raspolaže značajnim sredstvima stečenim po osnovu ubiranja članarine, potpuno izmiče transparentnosti, i daleko je od onoga što bi se moglo okarakterisati kao zaslužena briga o dostojnom položaju pensionera u društvu. Tako je bilo moguće da je penzionerska članarina u raznim vidovima „pomoći“ dijeljena prema „ličnim zaslugama, izgradnja stanova nikada nije dovršena, a po pojedinim godinama milionski iznosi su potrošeni posve neproaktivno. Savez pensionera je prevaziđen po konceptu rada i organizaciji tako da postojeća upravljačka struktura zbog sopstvenih interesa onemogućava promjenu ove organizacije primjerenom sadašnjem vremenu što je dovelo do osnivanja niza novih penzionerskih udruženja.
- Zabrinjava u kontinuitetu nedostatak odgovora na sva ova i druga pitanja u javnosti od strane vlasti i odgovornih, uključujući i vaše ministarstvo. Posebno zabrinjavaju pojedine tvrdnje od javnih institucija da visina penzije „ne zavisi od doprinosa nego od visine zarade“ kada znamo da je to isto. Takođe, u najmanju ruku zbunjuje tvrdnja da neće doći do obračuna nižih penzija budućih pensionera usljed sniženja doprinosa jer će se penzije uvećavati po osnovu

usklađivanja iako je očigledno da usklađivanje nije dio tog obračuna. Posebno se uočava nedostatak konkretnih odgovora na konkretne probleme iznešenih u javnosti pojedinaca i udruženja čime se povećavaju tenzije u penzionerskoj populaciji.

- Ima mnogo i drugih problema u penzijskom sistemu, nadležnim institucijama i životu penzijskih osiguranika o čemu neće biti riječ u ovom našem obraćanju ovog puta, a koji takođe zahtijevaju rješavanje u budućnosti prije nego što eskaliraju.

Prethodno navedenim izražavamo zabrinutost i ukazujemo na činjenicu da se uprkos određenim „poboljšanjima“ kod minimalnih penzija predmetna problematika sve više usložnjava zbog odsustva sistematičnog pristupa u vidu stručnih analiza kao osnove za donošenje odluka iz penzijske politike.

Smatramo da bi formiranje jednog stručnog tima od predstavnika nadležnih institucija i eksperata iz udruženja penzionera bilo neophodno i urgentno u ovom momentu koja bi pripremila strategiju reforme penzijskog sistema koja je jedino rješenje za mnogobrojne decenijama nagomilanih probleme. U tom smislu smo sa uglednim i stručnim poznavacima ove problematike dosta odmakli radeći na planu predloga novog koncepta, tj. restrukturiranja penzionog sistema Crne Gore.

U smislu prethodno navedenog, ovim izražavamo našu spremnost na konstruktivnu saradnju sa Vladom CG i vašim ministarstvom, dakle vama lično, te da pružimo adekvatnu stručnu pomoć, mada je među penzionerima podijeljeno mišljenje koje je od dva ministarstva koja u svom nazivu imaju „socijalno staranje“, stvarno zaduženo za brigu o penzionerima. U prilog datom predlog napominjemo da smo se našim analizama uporednih iskustava iz država koje se u kontinuitetu bave reformom vlastitih penzionih sistema uvjerali da se mogu iznaći valjana zakonska i druga rješenja primjenjiva i u Crnoj Gori, što bi u konačnom značajno popravilo kvalitet životnog standarda sadašnjih penzionera, onih koji će to tek postati, te građana Crne Gore u cjelini.